

Alternativa ekonomisk-politiska strategier

En huvudorsak till det senaste årtiondets svåra ekonomiska kris är att de makroekonomiska störningarna varit av ett nytt slag. Från att tidigare ha gällt framför allt efterfrågesidan har störningarna nu främst skett på utbudssidan och de har också påverkat nästan alla länder. En intressant fråga är i vilken utsträckning olika länder mött dessa störningar på olika sätt.

Råvarupriserna

Det finns två huvudsakliga vägar på vilka de ökade råvarupriserna har påverkat de industrialiserade länderna under det senaste årtiondet. *Å ena sidan* har vi den kortsiktiga stagflationseffekten. Denna innebär att en ökning i de reala råvarupriserna samtidigt ökar inflationen och arbetslösheten. Den kontraktiva effekten på produktion och sysselsättning har dessutom ofta förstärkts av att regeringarna vidtagit bromsande stabiliseringspolitiska åtgärder som ytterligare sänkt efterfrågan. *Å andra sidan* har vi den medel- eller långsiktiga effekten av ökade råvarupriser på företagens vinster och därigenom på investeringar och tillväxt på sikt. Denna senare effekt förklarar den uppbromsning som har skett av produktivitetstillväxten i industrin i många länder.

En real störning av det slag som ökade relativpriser för råvaror innebär fordrar i allmänhet en anpassning av den reala strukturen. Därigenom skiljer sig denna typ av störningar från de efterfrågestörningar som vi upplevde under 50- och 60-talen, vilka framför allt ledde till cykliska svängningar i inflation och arbetslöshet

runt en långsiktig tillväxttrend med full sysselsättning för ekonomin. En real störning av den typ som oljeprishöjningarna och andra råvaruprishöjningar innebär måste leda till förändringar av relativpriserna i systemet. De viktigaste relativpriserna som måste påverkas är reallönerna (i förhållande till produktiviteten). Därigenom påverkas också vinsterna i ekonomin. Dessutom måste den reala störningen innebära omflyttningar av produktion och sysselsättning mellan olika sektorer i ekonomin.

Oberoende av dessa utbudsstörningar ägde också en annan utveckling rum under 70-talet: konkurrensen på exportmarknaderna för industrivaror ökade till följd av de nya industriländernas framgångar. Härigenom förstärktes de strukturella problemen för industriländerna.

Alternativa reaktionsmönster

Det förefaller som om det förelegat betydande skillnader i olika länders sätt att möta oljeprisstegringarna. Jag skall här försöka ge exempel på såväl goda som dåliga reaktionsmönster. Argumentationen gäller framför allt små öppna ekonomier.

Ett dåligt exempel skulle vara ett land där "systemet är låst" och det inte finns någon flexibilitet i relativpriserna. Om i synnerhet reallönen är trögrörlig nedåt kanske regeringen driver en felaktig politik från början genom att försöka övervinna arbetslöshetsproblemen genom en expansion av den offentliga sektorn. Svårigheterna förvärras ytterligare om man finansierar dessa ökade offentliga utgifter genom att lägga olika skatter på arbets-

kraften i form av arbetsgivaravgifter. Detta ökar kostnaderna för arbetskraften och förvärrar arbetslöshetsproblemen.

Detta sätt att möta störningen går ofta ihop med vad som kan kallas en *omvänd EFO-modell*. I EFO-modellen är det ju den konkurrensutsatta sektorn som bestämmer lönerna i resten av ekonomin. I den omvända EFO-modellen däremot bestämmer i stället den offentliga sektorn lönerna i den konkurrensutsatta, vilket ytterligare försämrar den internationella konkurrenskraften. Det hela blir än värre om regeringen försöker subventionera de industrier som hamnar i svårigheter. Även om politiken har den lovvärda avsikten att mildra effekterna på vinster och investeringar, leder subventionerna till att produktionsfaktorerna förhindras från att röra sig till mer lönsamma sektorer.

Det finns emellertid mer eller mindre dåliga reaktionsmönster också i detta dåliga exempel. Enligt min mening kan man i ett system med orörliga relativpriser förvärra situationen genom att bedriva en kraftigt åtstramande penningpolitik om man inte först gör något för att få systemet mer rörligt. En sådan penningpolitik leder till en mycket kraftig undersysselsättning av såväl arbetskraft som kapital. Det enda motivet skulle vara en förhoppning att en tillräckligt hög arbetslöshet kan "bryta nacken" av fackföreningarna och därigenom leda till lägre löneökningar. Man kan emellertid fråga sig vems nacke som bryts först: regeringens eller fackföreningarnas. Under tiden görs i varje fall stora produktions- och sysselsättningsförluster.

Ett bra reaktionsmönster

Ett bra reaktionsmönster är när reallönen (i förhållande till produktiviteten) är rörlig. Det finns exempel på länder där undantag har gjorts i indexeringen av lönerna vid t ex terms-of-trade-förändringar. För att ytterligare öka flexibiliteten i ekonomin kan regeringen t ex sänka skatten

VÅRT DAGLIGA BRÖD GIV OSS
IDAG, FÖR ATT INTE TALA
OM EN KONJUNKTURUPPGÅNG.

på arbetskraften eller till och med subventionera lönerna om så behövs. Den kan samtidigt minska de offentliga utgifterna och den offentliga sysselsättningen, inte som ett led i en keynesiansk utgiftspolitik utan som en strukturpolitik i syfte att underlätta överföring av resurser från en sektor till en annan. Regeringen kan slutligen försöka att övertyga fackföreningarna om att alltför höga löneökningar inte kommer att ackommoderas genom en expansiv ekonomisk politik utan resultera i arbetslöshet.

Sedan kan man också tänka sig en politik för industriell anpassning som baseras på allmänna investeringsincitament och inte på subventioner till de industrier som har svårigheter (förutom under mycket korta övergångsperioder). Härigenom underlättas också överföringen av resurser från mindre vinstgivande till mer lönsamma branscher.

Internationella erfarenheter

Om man skall namnge länder som kan ligga nära de två extremerna kan Belgien och Sverige tas som mindre lyckade exempel, medan Finland och Österrike kan beteck-

nas som mer lyckosamma. Bland de större länderna är Storbritannien och Italien exempel på inflexibla ekonomier medan Japan, Västtyskland samt kanske också USA ligger närmare ett flexibelt reaktionsmönster.

Man bör emellertid komma ihåg att också de mer lyckosamma länderna, som Österrike och Finland, inte lyckades anpassa sig väl till den första oljeprischocken. Man lärde sig emellertid i dessa länder av sina misstag och lade drastiskt om politikens inriktning 1977/78. Detta står i skarp kontrast till vad som hänt i många andra länder som uppenbarligen inte har lärt sig av tidigare misstag.

Slutsats

Som slutsats skulle jag vilja betona att vi behöver övergå från den traditionella kortsiktiga stabiliseringspolitiken i form av penning- och finanspolitik till en politik som påverkar relativpriser och strukturell utveckling. Sjuttioalets erfarenheter har i grunden förändrat ekonomernas sätt att betrakta stabiliseringspolitiken. I-länderna kan idag lika litet som u-länderna inskränka sig till enbart kortsiktiga hänsyn i stabiliseringspolitiken utan måste också ta hänsyn till effekterna på den långsiktiga strukturutvecklingen och tillväxten.